

ایران در فرصت طلایی پنجره جمعیتی قرار دارد/ بحران جمعیتی تا 50 سال آینده

رئیس انجمن جمعیت شناسی ایران با عنوان این مطلب که کشور ما در پنجره جمعیتی و فرصت طلایی قرار دارد، گفت: بیش از 70 درصد جمعیت کشور بین 15 تا 64 سال قرار دارند.

رئیس انجمن جمعیت شناسی ایران با عنوان این مطلب که کشور ما در پنجره جمعیتی و فرصت طلایی قرار دارد، گفت: بیش از 70 درصد جمعیت کشور بین 15 تا 64 سال قرار دارند و نزدیک به یک سوم جمعیت نیز افراد 25 تا 40 ساله هستند. خیل عظیمی از جوانان که اگر توانمند شوند، تحصیلات، شغل و مسکن داشته باشند و ازدواج کنند، می توانند یک جهش اقتصادی در ایران ایجاد کنند.

دکتر محمد میرزایی در گفتگو با خبرنگار مهر گفت: اصل جامعه بر جمعیت استوار است در واقع حضور جمعیت به جامعه هویت می بخشد. البته نگرش به جمعیت از نظر تاریخی در طی سالهای گذشته تغییر یافته است. در سال 1300 جمعیت ایران به 10 میلیون نفر هم نمی رسید ولی در حال حاضر جمعیت نزدیک به 80 میلیون نفر است یعنی در طی 93 سال جمعیت 8 برابر شده است. این جهش رشد جمعیت آهنگ رشد جمعیت را نیز مهم کرده است.

وی گفت: سال 1365 که اولین سرشماری بعد از انقلاب انجام شد جمعیت ایران 50 میلیون نفر بود. این رقم مناسب بود ولی آن چیزی که باعث نگرانی دستگاه برنامه ریزی دولت شده تعداد جمعیت نبود بلکه آهنگ رشد جمعیت بود. یعنی آهنگ رشد جمعیت کشورمان طوری بود که جمعیت هر 20 سال یک بار با رشد بالای 3 درصد دو برابر می شد. به نحوی که اگر این رشد ادامه پیدا می کرد جمعیت کشور به جای 78 میلیون نفر در حال حاضر، 130 میلیون نفر می شد. اگر همان رشد ادامه پیدا می کرد 20 سال بعد 260 میلیون، 40 سال بعد 520 میلیون و 60 سال بعد جمعیت به بیش از یک میلیارد نفر می رسید.

رئیس انجمن جمعیت شناسی ایران به مفهوم رشد انفجاری جمعیت پرداخت و افزود: رشد انفجاری جمعیت یعنی اینکه در یک مدت کوتاهی جمعیت دو برابر شود. یکی از دلایل انفجاری شدن رشد جمعیت و شتاب بی سابقه آن کاهش مرگ و میر و افزایش امید به زندگی بوده است. در کشور ما تا 100 سال پیش از هزار نوزادی که متولد می شد بیش از 300 کودک تا یک سالگی فوت می کرد. خوشبختانه در حال حاضر تعداد مرگ و میر نوزادان به 20 در هزار رسیده است.

کشورهای پیشرفته نیز با رشد صفر و منفی جمعیت مواجهه هستند

رئیس انجمن جمعیت شناسی ایران به دلایل عدم فرزندآوری در جوامع کنونی به خصوص کشورمان اشاره کرده و گفت: در بستر توسعه، شهرنشینی و انتقال از اقتصاد کشاورزی به معیشت شهری تقاضای فرزند آوری هم کم می شود البته تقاضای عاطفی نسبت به کودکان همیشه هست. اگر در گذشته هر خانواده ای بیشتر از دو تا سه فرزند داشت، به دلیل کمک در کار مزرعه بوده و یا اینکه از 10 فرزند تنها 4 نفر زنده می ماندند ولی در حال حاضر شرایط کاملاً فرق کرده است و چنانچه در خانواده ای 10 فرزند به دنیا بیاید تقریباً همه آنها زنده می مانند. در اینجاست که لازم می شود تعادل ایجاد شود.

به گفته وی، هزینه فرزندان در حال حاضر در چارچوب خانواده ها به یک بحث محوری تبدیل شده است. در گذشته انتقال ثروت از فرزندان به پدر و مادر بود ولی اکنون ثروت از والدین به فرزندان انتقال می یابد. در گذشته کودکان از 7 الی 8 سالگی در مزارع کشاورزی کار می کردند و منشا درآمد برای والدین بودند. در حال حاضر 70 درصد جمعیت، شهرنشین هستند ولی 50 سال پیش این موضوع کاملاً معکوس بود. در جامعه شهری والدین فرزندان را تا سنین بالا حتی بعد از ازدواج حمایت می کنند. بنابراین هزینه فرزندان بر روی معادله فرزندخواهی تأثیر بسیاری دارد.

میرزایی ادامه داد: مبحث انتقال جمعیت مهمترین چارچوب نظری در جمعیت شناسی است. انتقال جمعیتی یعنی اینکه جمعیت ها در بستر توسعه اقتصادی اجتماعی، در شرایطی که مرگ و میر و زاد ولد در آن بالاست در ابتدا با کاهش مرگ و میر مواجه می شوند و بعد از این مرحله به منظور ایجاد تعادل پاسخ جمعیتی کاهش مرگ و میر و کاهش باروری خواهد بود. همانگونه که رشد انفجاری جمعیت خوب نیست رشد صفر و منفی جمعیت هم خوب نیست. اگر رشد جمعیت جامعه ای صفر یا منفی شود باید در جهت افزایش آن تلاش کنند. در حال حاضر کشورهای پیشرفته صنعتی به خصوص اروپا نزدیک به 80 سال است که با رشد جمعیت صفر و منفی در چالش بوده و سیاست تشویقی پیش گرفته اند.

وی اظهار داشت: از سوی دیگر زمانی که باروری کاهش می یابد بالا بردن آن کار ساده ای نیست. البته در کنار تعداد مطلق جمعیت و آهنگ رشد آن، ساختار سنی جمعیت یعنی توزیع سنی و جنسی جمعیت نیز بحث بسیار مهمی است که کارشناسان جمعیتی به آن اهمیت می دهند.

کشور ما در پنجره جمعیتی و فرصت طلایی قرار دارد

رئیس انجمن جمعیت شناسی ایران گفت: «خوشبختانه کشور ما در پنجره جمعیتی و فرصت طلایی قرار دارد یعنی بیش از 70 درصد جمعیت کشور بین 15 تا 64 سال قرار دارند و نزدیک به یک سوم جمعیت بین 25 تا 40 ساله هستند. خیل عظیمی از جوانان که اگر توانمند شوند، تحصیلات، شغل و مسکن داشته باشند و ازدواج کنند می توانند یک جهش اقتصادی را در ایران ایجاد کنند و همان اتفاقی که در ژاپن، چین و کره افتاد را شکل دهند. شاید مصداقی از تأثیر پنجره جمعیتی موفقیت های

چشمگیر جوانان ورزشکار در سالهای اخیر باشد.

رشد منفی جمعیت در صورت ادامه باروری زیرسطح جانشینی تا 50 سال دیگر

میرزایی افزود: در سطح کلان مشکل نداریم ولی در سطح خرد با چالش مواجه هستیم. موضوعات کلان به دولت و سطح خرد به خانواده مربوط می شود. در سطح خرد ما با باروری زیرسطح جانشینی مواجه هستیم. اولین بار انجمن جمعیت شناسی ایران این چالش را 14 سال پیش یعنی در سال 1379 مطرح کرد و علت آن به دلیل آهنگ رشد بالایی بود که در دهه 60 با آن مواجه بودیم.

به گفته وی، یک دهه است که میل کاهش به میزان باروری کل، بر روی 1.8 ثابت مانده است. یعنی جامعه متوجه شده که از این تعداد پایین تر خطرناک است. یعنی هر زن به طور متوسط 2.1 فرزند بیاورد. یعنی هر 10 زن 21 فرزند، اینکه باروری به زیرسطح جانشینی رسیده است در سطح باروری خرد چالش بوده و به خانواده مربوط می شود.

این جمعیت شناس تاکید کرد: از طرفی نباید این موضوع را فراموش کرد که رشد منفی اقتصادی در دهه 1380 باعث افزایش سن ازدواج در کشور شده و بر باروری تاثیر منفی گذاشته است. در حال حاضر سن ازدواج در آقایان 28 و در خانمها 24 است که بسیار بالاست در حالی که در گذشته سن ازدواج در خانمها 18.5 و در آقایان 22.3 بود. اگر از رکود اقتصادی خارج شویم، به شما قول می دهم که سن ازدواج کاهش می یابد که باروری بالای سطح جانشینی را در پی خواهد داشت. بنابراین بهتر است به جای تشویق جامعه در این زمینه برنامه ریزی دقیقی انجام دهیم. باید به این نکته توجه کرد که باروری زیرسطح جانشین اگر 50 سال دیگر یعنی 1430 ادامه یابد با رشد منفی جمعیت مواجه می شویم در حالی که با تشویق و تسهیل ازدواج می توان این مشکل را حل کرد.

توجه و رفع مشکل جوانان بحران جمعیت را برطرف می کند

میرزایی اظهار داشت: علاوه بر توجه به مسائل جمعیتی پنجاه سال آینده لازم است که وضعیت فعلی جوانان از نظر تحصیلات عالی، شغل، مسکن، ازدواج و... توجه جدی شود و برنامه اقتصادی پنج ساله را به خوبی پیش ببریم تا در 50 سال آینده دچار مشکل نشویم. در واقع با توجه به برنامه های پنج ساله به خودی خود مشکل 50 سال آینده نیز حل خواهد شد.

وی با اشاره به اینکه متأسفانه افراد غیرمتخصص و غیرکارشناس مفهوم فردی سالخورده را با مفهوم جمعیت شناختی آن که جنبه صرفاً آماری دارد به اشتباه یکسان تلقی کرده اند، گفت: از نظر فردی بسته به شرایط جامعه، فرد 65 تا 70 ساله را سالخورده می نامند در حالی که از نظر آماری جمعیتی که بیش از 40 درصد آن زیر 15 سال باشد را جوان و جمعیتی که بیش از 15 درصد آن بالای 65 سال باشند را سالخورده می نامیم. یک عده تصور می کنند که جمعیت سالخورده یعنی همه افراد سالخورده می شوند در حالی که اینگونه نیست.

رئیس انجمن جمعیت شناسی ایران با اشاره به اینکه در حال حاضر سالخورده ترین کشور دنیا با 20 درصد جمعیت بالای 65 سال ژاپن است که 60 درصد جمعیت آن در سنین 15 تا 64 سال یعنی در سنین فعالیت قرار دارند و از همه کشورها بهتر زندگی می کنند، گفت: درست است که 15 درصد جمعیت کشور ما در سال 1430 بیش از 65 سال دارند ولی تمام محاسبات ما نشان می دهد که در همان سال بیش از 70 درصد جمعیت 15 تا 64 ساله هستند.

میرزایی گفت: باید مراقب باشیم که باروری از مرگ و میر پایین تر نرود در غیر این صورت با رشد منفی جمعیت مواجه می شویم.

اقدام اخیر مجلس مغایر با مسیرهای کلی رهبری بود

رئیس انجمن جمعیت شناسی ایران در خصوص طرح اولیه مجلس در زمینه اعمال حبس برای انجام اقدامات پیشگیری از بارداری، این چنین گفت: «مقام معظم رهبری یک مسیر 14 گانه ای را در ارتباط با جمعیت ارائه دادند که بسیار منطقی و معقول است. به زور نمی شود که مردم را بچه دار کرد. این موضوع مغایر با مسیرهای کلی است که رهبری اعلام کردند. مسیر رهبری بر مبنای مثبت و تشویقی است در حالی که اعمال چنین قوانینی کاملاً بر مبنای تنبیه است. همچنین لایحه ای که قرار است در مجلس مطرح شود باید کار کارشناسی و برنامه ریزی دقیقی بر آن انجام شود. برنامه ریزی باید از یک منطق خوب برخوردار باشد و دیدگاه های کارشناسی و تخصصی در آن مدنظر قرار گیرد. خوشبختانه تلاش هایی که شده بسیار نتیجه بخش بوده و نشان آن مسیر 14 گانه ای است که رهبری اعلام کرده اند که نشان می دهد تعمق کافی بر روی این مساله صورت گرفته و امیدواریم که با همین تعمق و اعتدال بتوانیم مسائل جمعیتی را شکل داده و به خوبی پیش ببریم.»

آلودگی هوا، ریزگردها و مسائل زیست محیطی پیامد رشد انفجاری جمعیت

میرزایی به ارتباط مسائل زیست محیطی و جمعیت اشاره کرد و گفت: «درست است که باید به آینده توجه کنیم ولی گذشته را هم باید به یاد داشته باشیم. بسیاری از افراد فراموش کرده اند که جمعیت ایران 93 سال اخیر 8 برابر شده است. پیامد رشد انفجاری جمعیت شهرنشینی افراطی، آلودگی هوا، ریزگردها و مسائل زیست محیطی است. در حال حاضر در زاینده رود فوتبال بازی می کنند. این موضوع یک فاجعه ملی به حساب می آید. پس باید این مسائل را مدنظر قرار دهیم. در حال حاضر با بحران آب مواجه هستیم که اگر این روند ادامه یابد یک یا دو دهه دیگر دچار کم آبی می شویم.

به گفته وی، نمی گویم که همه این موارد فقط مربوط به جمعیت است اما به جمعیت هم مرتبط است. در واقع ما به یک آهنگ متعادل رشد جمعیت نیاز داریم که بتوانیم با همه مسائل زیست محیطی، اقتصادی، اجتماعی و توانمند کردن افراد کنار بیاوریم. در حال حاضر قدرت در کیفیت است. جمعیت چند میلیونی می تواند طراوت و شادابی لازم را ایجاد کند که جمعیت

کشورمان به 100 میلیون نفر هم خواهد رسید ولی باید به فکر کیفیت هم باشیم. در حال حاضر در اروپا از 48 کشور تنها 2 کشور است که جمعیتشان از ما بیشتر است. پس فقط تعداد جمعیت مهم نیست بلکه ما باید همه جوانب را در نظر بگیریم. میرزایی گفت: هر خانواده هر تعداد فرزند که دلش می خواهد باید داشته باشد و این نظر قطعی من است. این موضوع خصوصی ترین تصمیمی است که افراد می گیرند و خواست درونی خانواده ها بر اساس دلایل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است.

به گفته این جمعیت شناس، اگر علاقه مندیم که از باروری زیر سطح جانشینی خارج شویم مشکل کسانی نیستند که ازدواج نکرده اند و یا دیر ازدواج می کنند. اگر سن ازدواج تعدیل، ازدواج تسهیل و جوانان شغل داشته و نگرانی مسکن نداشته باشند و حداقل سن ازدواج 2 سال کاهش یابد باروری بالای سطح جانشینی می شود. بنابراین همه صاحب نظران، روشنفکران، فرهیختگان باید تلاش کنند تا جامعه را به سمت تعادل ببریم تا یک آهنگ موزون و متناسبی از حرکت جمعیتی روبه جلو را داشته باشیم.